

Przemysław Hauser

**Przedstawiciele
mniejszości niemieckiej
w parlamencie
II Rzeczypospolitej**

Wydawnictwo Sejmowe
Warszawa 2014

Wstęp	5
Wprowadzenie. Mniejszość niemiecka w Polsce w latach 1918–1939 (Ogólny zarys problematyki)	13
1. Liczba, rozmieszczenie i struktura ludności niemieckiej	13
2. Rzesza wobec mniejszości niemieckiej w Polsce	17
3. Układ sił politycznych wśród mniejszości niemieckiej w Polsce	19
Rozdział I. Posłowie niemieccy w Sejmie Ustawodawczym	25
1. [§] Udział Niemców w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w Polsce Centralnej	25
2. Przedstawiciele łódzkiego Niemieckiego Stronnictwa Ludowego w Sejmie w okresie luty 1919–czerwiec 1920	29
3. Wybory uzupełniające do Sejmu Ustawodawczego na Pomorzu w maju 1920 roku	34
4. Działalność Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w okresie czerwiec 1920– – maj 1921	38
A. W cieniu wojny polsko-bolszewickiej	38
B. Wystąpienia sejmowe posłów niemieckich w obronie praw mniejszości – do marca 1921 roku	47
C. Rola posłów niemieckich w procesach zjednoczeniowych niemieczyzny w Polsce	51
5. Ożywienie i ujednolicenie działalności Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w okresie maj 1921–wrzesień 1922	57
A. Wobec wystąpień społeczeństwa polskiego przeciwko ludności niemieckiej (w połowie 1921 roku)	57
B. Stanowisko frakcji niemieckiej wobec kolejnych zmian gabinetów 1921– – 1922	59
C. Dążenia do pełnego zjednoczenia Niemców w Polsce	65
D. Sprawy likwidacji mienia niemieckiego	70
E. Kwestie obywatelstwa i przynależności narodowej	74
F. Sprawy szkolnictwa niemieckiego	75
G. Kwestie wyznaniowe po uchwaleniu Konstytucji	79
H. Udział posłów niemieckich w działalności nielegalnej	81

I. Wobec wyborów samorządowych i przyszłych wyborów do parlamentu	82
6. Ogólny obraz działalności posłów niemieckich w Sejmie Ustawodawczym 1919–1922	86
Rozdział II. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Sejmie i Senacie w latach 1922–1927	91
1. Wybory do Sejmu i Senatu w 1922 roku	91
2. Na płaszczyźnie polityki	103
A. Wobec władz państwa polskiego	103
B. Postawy i działalność polityczna niemieckich parlamentarzystów	115
C. Wobec polityki zagranicznej państwa polskiego	142
3. Sprawy opcji	146
4. Zagadnienia gospodarcze	150
A. Likwidacja mienia niemieckiego	150
B. Reforma rolna	155
C. Osadnictwo niemieckie na Wołyniu	163
D. Wobec problemów gospodarczych państwa	164
E. Sprawy socjalne i polityki społecznej	175
5. Zagadnienia kulturalne	185
A. Szkolnictwo	185
B. O miejsce języka niemieckiego w życiu publicznym	196
6. Kwestie wyznaniowe	204
7. Ogólny obraz działalności Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w latach 1922–1927	214
Rozdział III. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Sejmie i Senacie w latach 1928–1930	219
1. Wybory do parlamentu w 1928 roku	219
2. Na niwie politycznej	227
A. Działalność polityczna i jej uwarunkowania. Kwestie lojalności wobec państwa	227
B. Wobec polityki zagranicznej państwa	237
C. Stosunek do władz państwa i propozycji zmian ustrojowych	242
3. Gospodarka	250
A. Wobec reformy rolnej	250
B. Kwestia likwidacji mienia niemieckiego	256
C. Sprawa dzierżawców niemieckich na Kresach Wschodnich	258
D. Wobec położenia gospodarczego i polityki ekonomicznej państwa	259
E. Sprawy socjalne	261
4. Sprawy szkolne i kulturalno-oświatowe	262
A. Szkolnictwo	262
B. Język niemiecki w życiu publicznym	272
5. Kwestie wyznaniowe	274
6. Ogólny obraz działalności Niemieckiego Klubu Parlamentarnego w latach 1928–1930	279

Rozdział IV. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Sejmie i Senacie	
w latach 1930–1935	283
1. Wybory do parlamentu w 1930 roku	283
2. Na niwie polityki	287
A. W opozycji przeciw rządowi	287
B. W poszukiwaniu nowych rozwiązań	305
C. Wobec „polityki paszportowej”	317
D. Wobec zmiany Konstytucji i ustroju państwa	318
3. Gospodarka w cieniu wielkiego kryzysu	322
4. Szkolnictwo	333
5. Kwestie wyznaniowe	344
6. Ogólny obraz działalności Niemieckiego Klubu Parlamentarnego w latach 1930–1935	348
Rozdział V. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Senacie RP	
w latach 1935–1938	353
1. W obliczu wyborów 1935 roku	353
2. Na niwie polityki	361
3. Zagadnienia gospodarcze	382
A. Bezrobocie i sprawy bytowe ludności	382
B. Problem reformy rolnej	388
4. Szkolnictwo i miejsce języka niemieckiego w życiu publicznym	394
5. Kwestie wyznaniowe	402
6. Ogólny obraz działalności przedstawicieli niemieckich w Senacie RP w latach 1935–1938	407
Rozdział VI. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Senacie RP	
w latach 1938–1939	411
1. Mniejszość niemiecka wobec wyborów parlamentarnych w 1938 roku	411
2. Działalność niemieckich reprezentantów w Senacie RP (listopad 1938–sierpień 1939)	420
3. Ogólny obraz działalności przedstawicieli niemieckich w Senacie RP w latach 1938–1939	438
Zakończenie	441
Aneksy	
Aneks 1. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Sejmie RP w latach 1919–1935	451
Aneks 2. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Senacie RP w latach 1922–1939	452
Aneks 3. Notki biograficzne przedstawicieli mniejszości niemieckiej w Sejmie i Senacie RP w latach 1919–1939	453
Wykaz skrótów	457
Bibliografia	459
Indeks nazwisk	471